

**ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ
ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ**

Σταδίου 24, 105 64 Αθήνα

Τηλ. 331 2253, 331 0022

Fax 33 120 33

Αθήνα, 22 Σεπτεμβρίου 1999

Δ Ε Λ Τ Ι Ο Τ Υ Π Ο Υ

Το Μέγεθος και η Δυναμική του Τουριστικού Τομέα

Η Διοίκηση του ΙΤΕΠ βρίσκεται στην ευχάριστη θέση να δώσει στην δημοσιότητα την μελέτη του καθηγητή και Γενικού Διευθυντή του Ινστιτούτου κ. Παυλόπουλου “Το Μέγεθος και η Δυναμική του Τουριστικού Τομέα”.

Η μεγάλη σημασία του τουριστικού τομέα, ως συρμού οικονομικής ανάπτυξης και δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας, άρχισε να συνειδητοποιείται παγκοσμίως κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες. Η σχετικώς ταχεία αύξηση της ζήτησεως τουριστικών υπηρεσιών, σε συνδυασμό με την εκτόπιση εργασίας από τον βιομηχανικό κλάδο λόγω των ραγδαίων τεχνολογικών μεταβολών, κατέστησε προφανή την συγκριτική σπουδαιότητα του τουρισμού για την οικονομική ανάπτυξη. Ωστόσο, η έλλειψη επαρκούς πληροφόρησης δεν επέτρεπε στην οικονομική πολιτική αλλά και στις επιχειρηματικές ηγεσίες να προχωρήσουν στις ρήξεις που υπαγορεύει η σχετική ποσοτική θέση του τομέα στο οικονομικό γίγνεσθαι. Η παρούσα μελέτη έχει ως αφητηρία αυτήν ακριβώς την αντίληψη. Την κάλυψη σημαντικού μέρους του κενού πληροφορήσεως που υπάρχει για τα οικονομικά δρώμενα στον τουριστικό τομέα.

Συγκεκριμένα, με την ανά χείρας μελέτη, το ΙΤΕΠ απέβλεψε στην εκτίμηση της εγχώριας προστιθεμένης αξίας που παράγεται αμέσως και εμμέσως εξαιτίας της τουριστικής ζήτησεως, ώστε να οριοθετηθεί ποσοτικά ο τομέας, να διευκρινισθεί η δυναμική του και να λειτουργήσει ως μοχλός ανασκολοπήσεως παρωχημένων ιδεών και προκαταλήψεων, αναφορικά προς τους αναγνωριζόμενους αναπτυξιακούς ρόλους των διαφόρων κλάδων παραγωγής. Η μέθοδος που εφαρμόστηκε είναι εκείνη του απλού κεϋνσιανού υποδείγματος με δημόσιο τομέα και εξωτερικές συναλλαγές, τα δε αποτελέσματα είναι

κατά εκπλήσσοντα τρόπο πανομοιότυπα με εκείνα των πρώτων δορυφορικών λογαριασμών, που προσφάτως δόθηκαν στη δημοσιότητα.

- (α) Το αποκτώμενο ετησίως τουριστικό συνάλλαγμα είναι της τάξεως των 9 δις. \$, με έτος αναφοράς το 1994.
- (β) Η τουριστική οικονομία, δηλ. το σύνολο της προστιθεμένης αξίας που δημιουργείται αμέσως ή εμμέσως από την ζήτηση τουριστικού προϊόντος κυμαίνεται σε ποσοστό 18-20% επί του ΑΕΠ.
- (γ) Η αντίστοιχη στο ανωτέρω τουριστικό ΑΕΠ απασχόληση ανέρχεται σε 690.000 άτομα (1994).
- (δ) Όπως έχει δειχθεί σε άλλη μελέτη, το σύνολο σχεδόν της συντελεσθείσας κατά τα τελευταία 20-30 έτη βελτιώσεως της κατανομής του περιφερειακού εισοδήματος προκλήθηκε από την τουριστική δραστηριότητα.
- (ε) Το αποκτώμενο τουριστικό συνάλλαγμα είναι 2,5 φορές μεγαλύτερο από το συνάλλαγμα που εισρέει από τις εξαγωγές βιομηχανικών προϊόντων και 1,8 φορές μεγαλύτερο από το συνάλλαγμα που αποφέρει το σύνολο των εξαγωγών.

Από δυναμικής απόψεως ξεταξομένη η τουριστική οικονομική δραστηριότητα:

- (στ) Από το 3% του ΑΕΠ το 1960 το τουριστικό προϊόν αντιπροσωπεύει σήμερα ποσοστό πολύ κοντά στο 20%.
- (ζ) Στην περίοδο 1960-1997 ο τουρισμός συνεισέφερε κατά 21,6% στην αύξηση του ΑΕΠ έναντι 15,4% της βιομηχανίας. Κατά την πιο πρόσφατη περίοδο 1980-97 οι σχετικές συμβολές είναι 53,2% για τον τουρισμό και μόνον 4,6% για την μεταποίηση.
- (η) Στην περίοδο 1981-1997 η αύξηση της απασχολήσεως στην τουριστική οικονομία ήταν 87,5%, έναντι μείωσης κατά 15% στην μεταποίηση και έναντι αύξησεως 9,2% στην συνολική απασχόληση.
- (θ) Κατά την περίοδο 1980-97, περίοδο ταχείας αύξησεως του μεριδίου των υπηρεσιών στο ΑΕΠ, οι υπηρεσίες ως σύνολο αύξησαν το μερίδιό από 49,5% σε 64,8% (αύξηση 29,9%). Ο τουρισμός αύξησε το μερίδιό του από 10,5% σε 18,4% (αύξηση 75%)

Οι ανωτέρω αριθμοί δείχνουν κατά τρόπο που δεν επιδέχεται αμφισβήτηση ότι ο τουρισμός έχει πάρει οριστικά την σκυτάλη ως πρωταγωνιστής στην αναπτυξιακή διαδικασία. Ενόψει δε του φυσικού και πολιτισμικού πλούτου που διαθέτει η χώρα, αλλά

και του μεγέθους και της αύξησεως της ζήτησεως παγκοσμίως, μπορεί να υποστηριχθεί χωρίς καμία υπερβολή, ότι το βασικό εμπόδιο ταχείας και συνεχούς αναπτύξεως του τουριστικού τομέα είναι η ταχύτητα, με την οποία γίνεται αξιοποίηση των πλουσιοπάροχα παρασχεθεισών από την φύση και την ιστορία σχετικών στοιχείων.

Σε αντίθεση με την συγκριτική σπουδαιότητα του τουρισμού υπό αναπτυξιακή έννοια, η κλαδική οικονομική πολιτική υπήρξε μωπική, ακολουθούσα πρότυπο κλαδικής κατανομής των κρατικών πόρων υπαγορευόμενο από ιδεολογήματα, τα οποία προσβάλλουν βάνουσα την οικονομική λογική. Όλες οι συγκρίσεις που γίνονται είτε στην κατανομή των τραπεζικών πιστώσεων, στις επιχορηγήσεις και επιδοτήσεις και στην τομεακή κατανομή των κοινοτικών κονδυλίων (3 ΚΠΣ), είτε στην κατανομή των κρατικών πόρων που κατευθύνονται στην δημιουργία της βασικής υποδομής της οικονομίας, καταδεικνύουν την έντονα μεροληπτική υπέρ της μεταποίησης κλαδική πολιτική.

Όλες οι ποσοτικές ενδείξεις που υπάρχουν όσον αφορά στο κόστος αναπτύξεως των διαφόρων κλάδων παραγωγής δείχνουν μονοσήμαντα, ότι ο τουρισμός, το δυναμικότερο κομμάτι της εθνικής οικονομίας, υπήρξε ο παρίας της παρέας. Η μεταποίηση, με μόνο 4,6% συμβολή στην ανάπτυξη κατά την περίοδο 1980-97, αντιπροσωπεύει σήμερα το 24,7% της τραπεζικής χρηματοδοτήσεως των κλάδων παραγωγής, έναντι 3,6% του τουρισμού, η συμβολή του οποίου στην ανάπτυξη ήταν 53,2%. Το δυσμενές της μεταχειρίσεως του τουρισμού από την οικονομική πολιτική καταγράφεται με ευκρίνεια στις σχετικές ποσότητες κεφαλαίων που διοχετεύθηκαν στην μεταποίηση από επιχορηγήσεις και άντληση κεφαλαίων από το χρηματιστήριο και τα κοινοτικά πλαίσια στηρίξεως. Υπερδιπλάσιες χορηγήσεις, πενταπλάσιες ενισχύσεις από τα Α΄ και Β΄ ΚΠΣ και περίπου διπλάσιες από το Γ΄ ΚΠΣ. Από το χρηματιστήριο η άντληση κεφαλαίων από την μεταποίηση είναι ακόμη μεγαλύτερη συγκριτικά και με το κοινωνικό κόστος εκφραζόμενο σε απώλεια σημαντικών κεφαλαίων των μικροεπενδυτών.

Τα ποσοτικά αποτελέσματα του ερευνητικού εγχειρήματος είναι, πράγματι, άκρως αποκαλυπτικά και επιτρέπουν όχι απλώς απόκτηση ασφαλούς γνώσεως για την συγκριτική ποσοτική σπουδαιότητα του τουριστικού τομέα, αλλά, το και σημαντικότερο, συνειδητοποίηση των ευθυνών πολιτείας και αμέσως εμπλεκομένων στην σχετική παραγωγική διαδικασία. Οι αριθμοί που παρήχθησαν υπογραμμίζουν με έμφαση το μέγεθος της σπατάλης πολύτιμων οικονομικών πόρων, οι οποίοι διετέθησαν σε μια προσπάθεια στηρίξεως μη βιώσιμων μακροπροθέσμως οικονομικών δραστηριοτήτων.

υπογραμμίζουν με έμφαση την ανάγκη αναπροσανατολισμού της κλαδικής οικονομικής πολιτικής, η οποία ακόμη και σήμερα είναι προσκολλημένη σε ιδεολογήματα και φαντασιώσεις φετιχιστικού τύπου περί εκβιομηχανίσεως και περί ιεραρχήσεως των κλάδων παραγωγής με βάση την «σπουδαιότητά» τους για την κοινωνία χωρίς καμία αναφορά στην οικονομική πραγματικότητα.

Ιδιαίτερα τονίζεται η συγκριτική ικανότητα του τουρισμού να δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας. Οι σχέσεις κεφαλαίου/απασχολήσεως είναι 11,4 για την μεταποίηση έναντι μόνον 2,1 για τον τουρισμό. Οσοδήποτε μεγάλο στατιστικό σφάλμα και αν αναγνωρίσει κανείς στους συντελεστές αυτούς, ο τουρισμός παραμένει σε πολύ πιο ευνοϊκή θέση. Ο τουρισμός, εξάλλου, έχει πεδίο αναφοράς την μεγάλη και μεγεθυνόμενη διεθνή αγορά, ώστε χωρίς υπερβολή να μπορεί να υποστηριχθεί, ότι το βασικό εμπόδιο ταχείας και συνεχούς αναπτύξεως του τουριστικού τομέα είναι οι δυνατότητες της προσφοράς υπηρεσιών· υπηρεσιών ανταγωνιστικών σε τιμές και ποιότητα.

Στον βαθμό, λοιπόν, που δια της οικονομικής πολιτικής διοχετεύονται στην ιδιωτική οικονομία πόροι για προαγωγή της οικονομικής αναπτύξεως και καταπολέμηση της ανεργίας, πρώτης, υψίστης προτεραιότητας τυγχάνει ο τουρισμός. **Αυτό πρέπει να γίνει ευρύτερα αντιληπτό, ώστε όχι μόνον οι κρατικώς κατανεμόμενοι πόροι αλλά και ορισμένες θεσμικές δομές να προσαρμοσθούν στις ανάγκες της κοινωνίας, που αδηρίτως πηγάζουν από την σχετική θέση του τουρισμού στην οικονομία.**

Τα ποσοτικά ευρήματα δείχνουν μονοσήμαντα προς μία κατεύθυνση: την ανάγκη επαναπροσδιορισμού της κλαδικής πολιτικής από μηδενική βάση καθώς και προσαρμογής ορισμένων θεσμών στις ανάγκες της κοινωνίας, όπως αυτές προσδιορίζονται από την δεσπόζουσα θέση του τουρισμού στην οικονομία. Επειδή η κρατική πολιτική δεν έχει απαλλαγεί από το σύνδρομο του “αντιπαραγωγικού” χαρακτήρα για τον τουρισμό (το τρίτο ΚΠΣ, αν και σημαντικά βελτιωμένο, αποτελεί επιβεβαίωση αυτού του ισχυρισμού), αποτελεί ζήτημα ζωτικής σημασίας για τον τουρισμό και την οικονομία να συνειδητοποιήσει και ο ίδιος ο τομέας την δύναμή του· δύναμη που πρέπει να εκφρασθεί μέσα από κατάλληλα οργανωτικά σχήματα και αναθεώρηση της νομοθεσίας και των κυβερνητικών πρακτικών σε επίπεδο κοινωνικού διαλόγου.